

Марина МИТРЕВСКА

УДК: 327.7:316.485.6(497.7)'2001'

УЛОГАТА НА МЕЃУНАРОДНАТА ЗАЕДНИЦА ВО РЕШАВАЊЕТО НА КОНФЛИКТОТ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Крајка содржина

За време на конфликтот во Република Македонија ситануваше се поевидентно дека ситирала на конфликтот бега од контрола на македонските безбедносни сили. Со други зборови, ширината и интензитетот на конфликтот најавуваше дека конфликтот може лесно да ја доведе Република Македонија до работ на граѓанска војна со големи консеквенци кон државата и децентрализација пошироко во регионот. Во тие услови, многу бргу требаше да се најде солуција помеѓу конфликтот, граѓанска војна и авиодеструкција, од една, или компромисен мир, од друга ситрана. Токму затоа, македонската влада побара меѓународна помош и, итито така, инсистираа таканаречената ирејна ситрана и да ја има ирансформативната улога во овој конфликт. Или пак, поинаку речено, ирејната ситрана, односно, меѓународната заедница имаше активна ситрана во конфликтот и, отитаму, ја менуваше неговата ирвобитна матрица и динамика.

Начинот на кој Европската унија реагираше на конфликтот во Република Македонија беше итесен за развивањето на новата институционална рамка на Заедничката надворешна и безбедносна политика и за политичкиот кредибилитет на Европската унија на меѓународната сцена.

Додека пак, улогата на ОБСЕ во конфликтот во Република Македонија е ироследена иреку активностите ирмени од ситрана на Организацијата во насока на уиравување на конфликтот и негово завршување. Имено, НАТО заедно со ЕУ, ОБСЕ и македонската ситрана даде свој иридонес кон ирземање серија значајни комплементарни реформи и мерки на доверба со основна цел да се иподржат широките политички договори и да се воспостави мир.

Клучни зборови: КОНФЛИКТ, НАТО, ЕУ, ОБСЕ.

ВОВЕД

Меѓународната заедница имаше активна улога во решавањето на конфликтот во Република Македонија и, оттаму, ја менуваше неговата првобитна матрица и динамика. Во таа смисла, НАТО, ЕУ и ОБСЕ од една и македонската како друга страна на овој конфликт извлекоа мошне полезна и поучна лекција. Или пак, од македонскиот пример за релативно успешна превенција произлезе генералната лекција и за меѓународните и за домашните актери, а тоа е дека превенцијата на конфликтите не може да се прикаже како формула која на површина ќе ги залечи проблемите, а во суштина ќе ги остави отворени длабоките политички (етнополитичка мобилизација, корупција, криминал), економски (неразвиеност, невработеност, недостаток од инвестиции, нелегална трговија), социјални (сиромаштија, низок стандард) и безбедносни (нелегално поседување и трговија со оружје, нелегална трговија со луѓе) причини за конфликтите. Пресекот на состојбите во Македонија пред и по кризата од 2001 година се очигледен пример за тоа. (Георгиева 2005: 15)

1. Улогата на Европската унија во решавањето на конфликтот во Република Македонија

Начинот на кој Европската унија реагираше на конфликтот во Република Македонија беше тест за развивањето на новата институционална рамка на Заедничката надворешна и безбедносна политика и за политичкиот кредибилитет на Европската унија на меѓународната сцена од неколку клучни причини.

Прво, конфликтот во Република Македонија се разви кога новите институции на Заедничката надворешна и безбедносна политика и Европската безбедносна и одбранбена политика беа на почеток на своето вистинско реализирање. Ова беше, секако, добра можност да се разбере како правните текстови се адаптираат од актерите инволвирани во нивната имплементација.

Второ, Европската унија беше посредник во решавањето на конфликтот во моментот кога Република Македонија веќе го потпиша Договорот за стабилизација и асоцијација.

Трето, постоеше можност конфликтот да предизвика нестабилност не само на Балканот, туку, исто така и во самата Унија. Во случајот, Европската унија го имаше предвид фактот дека Република Македонија е дел од соседството на Унијата.

Во тие услови, посредувањето на Европската унија во конфликтот во Македонија директно ја нагласи потребната внатрешната меѓувладина соработка, како и надворешната меѓувладина соработка.

Притоа е значајно да се има предвид дека иако институциите/структурите на Европската унија во делот на Заедничката надворешна и безбедносна политика и Европската безбедносна и одбранбена политика беа релативно нови и сè уште се обидуваа да ја најдат својата улога и место во глобалниот процес на Европската унија, тие директно или индиректно помогнаа акцијата на Европската унија во Република Македонија да „*произведе појозиџивен резултат*“, што сигурно не беше случај во претходните Балкански кризи. Тука, секако, има влијание Европската унија и јасната стратегија кон Балканот. Тоа значи дека Унијата, овој дел од Балканот го гледа како интегрален дел од „*Обединета Европа*“, па во таа смисла Европската унија не можеше да си ја дозволи неефикасноста демонстрирана во Југословенската криза во 90-те години. Оттаму и одлучниот дипломатски и политички ангажман на Европската унија и нејзините земји-членки во нејзиното надминување.

Во овој контекст треба да се потенцира фактот за позитивната улога на високиот претставник за Заедничка надворешна и безбедносна политика, Хавиер Солана. Несомнено, високиот претставник (за Заедничката надворешна и безбедносна политика) вршеше притисок паралелно на двете страни во конфликтот да се дојде до договор со политички средства. Секако, тоа беше само првиот импетус, и тоа благодарение на поддршката од Европската комисија. Подеднакво помогна и потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација помеѓу ЕУ и НАТО, двете страни на конфликтот да се присилат да склучат политички договор.

Покрај активната улога на високиот претставник за Заедничката надворешна и безбедносна политика за време на конфликтот, во голема мера во менаџирањето на конфликтот и кризата беше инволвирана и Европската комисија. Така, новиот механизам за брза интервенција за прв пат беше употребен во менаџирањето на македонскиот конфликт. Имено, механизмот, всушност, беше креиран во февруари 2001 година за да и овозможи на Европската комисија брзо да испраќа финансиски средства од Заедницата во случај на ескалација на конфликт. Со други зборови, креирањето на механизам за брза реакција беше брз одговор на новиот развој на Европската унија на полето на превенција на кризи. Во контекст на тоа, Комиси-

јата¹ усвои одлука да финансира Програма за градење на доверба во Македонија, вклучувајќи употреба на фондови од Механизмот за брза реакција.

2. Улогата на ОБСЕ во решавањето на конфликтот во Република Македонија

Додека пак, улогата на Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија² е проследена преку активностите преземени од страна на Организацијата во насока на управување на конфликтот во Република Македонија и нејзино завршување. Сето тоа е во согласност со нејзините општи цели и начела врз кои се заснова постоењето на оваа Организација, и согласно одредбите содржани во мандатот на Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија.

Оттука, Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија, во согласност со нејзините задолженија предвидени во мандатот, да набљудува и известува за развојот на настаните на северната граница на земјата, како и во самата држава, на самиот почеток на настаните директно поврзани со конфликтот, на 28 февруари 2001 година издаде соопштение во кое ја изнесува загриженоста на мисијата во врска со последните настани по должината на северната граница со СРЈ, поточно во делот со Косово. Со други зборови, наведеното соопштение имплицитно упатува на два клучни моменти. Првиот, е дека Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија ја следи безбедносната состојба во нашата држава, во согласност со нејзините задачи дефинирани со мандатот. Мисијата во конкретниов случај посебно внимание и интерес посветила на развојот на настаните по должината на северната граница со Косово, како закана за стабилноста на Република Македонија. Главно, ова обраќање на мисијата е јасен сигнал за

¹ Одлуката е усвоена во октомври 2001 година

² ОБСЕ во своите официјални контакти во однос на Република Македонија ја употребува референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“. Имено, Република Македонија за полноправна членка на ОБСЕ е примена под нејзиното привремено име, Поранешна Југословенска Република Македонија, во октомври 1993 година. Но од друга страна, при определувањето на титуларот на мисијата на ОБСЕ во Република Македонија, ОБСЕ својата мисија ја насловил „ОБСЕ-ова истаурена набљудувачка мисија во Скопје“. Што е парадокс, бидејќи при ваква ситуација, ОБСЕ не го употребува името Република Македонија како држава во која е воспоставена Мисијата, туку Скопје. Сето тоа, имплицитно значи дека Мисијата е воспоставена во Скопје како место, град во Македонија, а не прецизно лоцирано името на државата- Република Македонија, или пак, привременото име БЈРМ. Имено, евидентно е дека доменот на активностите на Мисијата се однесуваат на територијата на целата држава, а не само на градот Скопје.

нејзината прва реакција, односно, преземена активност на информирање во рамките на предвидените задолженија во мандатот на мисијата.

Вториот момент е дека мисијата преку соопштението го изразува својот респект кон институциите на власта на Република Македонија, и тоа конкретно кон Претседателот на Република Македонија и Владата на Република Македонија.

Со оглед на настаните, Мисијата на ОБСЕ продолжува со интензивни активности, и тоа, пред сè со зголемување на набљудувачките активности во пограничните области кон Косово како дел од Сојузна Република Југославија. Во исто време, овие активности иницираат и интензивна соработка со Мисиите на ОБСЕ во Приштина и во Белград, но истовремено и вложување на напорите за зголемување на соработката и со останатите меѓународни мисии и организации во државата, а во согласност со нејзината определба за кооперативен пристап во остварување на безбедноста на земјата. Несомнено, извонредно значаен момент е реакцијата на претседавачот со ОБСЕ, романскиот министер за надворешни работи, Мирчеа Џоана, во врска со наведената безбедносна состојба во Македонија. Имено, тој изразува „сериозна загриженост за зголемувањето на насилството во пограничниот регион на Република Македонија и Косово, и ги осудува таквите акции на насилство, бидејќи истите можат да ја нарушат и така слабата рамнотежа во регионот, со што директно ќе се намалат и шансите за решавање на постојните проблеми во овој дел од Европа“. Освен тоа, претседавачот со ОБСЕ, во своето обраќање повикал да прекине насилството и страните кои се вмешани да се воздржат од употребата на оние мерки кои водат кон понатамошно зголемување, ескалација на насилството во пограничниот регион со Сојузна Република Југославија, и тоа посебно кон делот со Косово. Анализата на изјавата на претседавачот со ОБСЕ, Мирчеа Џоана, дава можност за извлекување на три прелиминарни констатации, и тоа:

Првата е изразување на загриженост во поглед на зголемување на насилството по должината на границата на Република Македонија со Сојузна Република Југославија, каде што посебно се потенцира Косово;

Втората, е осуда на актите на насилството; и

Трета, повик за прекин на насилството и употребата на мерките кои можат да го зголемат насилството во граничниот регион.

Исто така, од големо значење беше фактот што на самиот почеток на настаните на македонската северна граница евидентно е и

активното учество на високиот комесар на националните малцинства при ОБСЕ, Макс Ван Дер Штул. По посетата на Република Македонија (2 март 2001 година), тој констатира дека меѓународната заедница треба да и помогне на Република Македонија со цел да се спречи понатамошната ескалација на насилството. Индикатор за тоа е сериозноста на состојбата во регионот на селото Танушевци на македонско-косовската граница, а кои според него се причина за сериозно нарушување на територијалниот интегритет и суверенитет на Република Македонија, што секако е неприфатливо за ОБСЕ. Имено, сето тоа се коси со основните начела на Организацијата, а тоа е почитување на суверенитетот и интегритетот на секоја земја. Од тие причини, тој ги осудува преземените активности од страна на екстремисти кои, секако, имаат за цел да ја нарушат стабилноста и меѓуетничките односи во Македонија. Оттука, неговата порака е директно упатена до сите земји-членки на ОБСЕ да и помогнат на Република Македонија во смирувањето на состојбите. Но, секако дека апелот е и до меѓународната заедница *„џаа џреба заедно во соработка со надлежните органи на Република Македонија џреба да дејствува џоефективно за да се спречи ширењето на насилството“*.

Оттука, настапот на високиот комесар на националните малцинства при ОБСЕ имплицитно посочува неколку клучни моменти.

Неговиот настап претставува знак за вклучувањето на институцијата Висок Комесар на националните малцинства при ОБСЕ, како инструмент за превенција на конфликтите во регионот на ОБСЕ, односно граничното подрачје со Сојузна Република Југославија, во делот со Косово.

Вклучувањето ја потврдува сериозноста на настаните во Република Македонија.

Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија континуирано реагираше во врска со настаните во земјата, и тоа конкретно во граничното подрачје спрема Косово. На пример таа ги осуди нападите во подрачјето на Танушевци¹ и Мисијата упатува на соодветен одговор на оваа провокација од страна на безбедносните сили на Република Македонија, кој нема да биде прекумерен и по можност во координација со КФОР.

Во меѓувреме, конфликтот во Македонија ескалираше. Со оглед на усложнувањето на ситуацијата во Република Македонија, во

¹ Во Танушевци на 5 март 2001 година беа убиени тројца војници на Армија на Република Македонија.

седиштето на Постојаниот совет во Виена, на 6 март 2001 година се одржа Специјална сесија, посветена на северната граница на Република Македонија. На оваа сесија експлицитно е нагласено дека: „*македонската Влада вложила напори за дипломатско решавање на кризата уште од самиот почеток. Поради тоа, таа презела широки политички консултации со релевантните меѓународни фактори и добила поддршка од сите соседи и меѓународни организации*“.

Од работата на Специјалната сесија на Постојаниот совет на ОБСЕ произлегле неколку клучни политички одлуки кои директно се посветени на состојбата во Македонија во тој критичен период. На пример, Постојаниот совет едногласно ги осудил нападите на македонската територија. Исто така, едногласно изразил целосна поддршка на политиката и активностите на македонските власти во справувањето со состојбите по инцидентите на северната граница, со цел да се сочува територијалниот интегритет и стабилноста на Република Македонија. Имено, посебен акцент е ставен на потребата од обезбедување на ефикасна заштита на граничната линија од косовската криза со помош на меѓународната заедница.

Подеднакво, Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија, во согласност со нејзините надлежности предвидени со мандатот, од Постојаниот совет на ОБСЕ добива ингеренции да ја зголеми соработката со цивилните и воените власти во Република Македонија. Но, заради иста цел, во исто време, таа треба да биде во постојани контакти и со други цивилни и воени меѓународни организации.

Оттука, во овој почетен период на манифестирањето на насилството од страна на албанските екстремистичките групи на северната граница со Косово, од посебно значење е активната поддршка на ОБСЕ кон независноста, суверенитетот и територијалниот интегритет на Македонија, и тоа во согласност со усвоените начела на земјите-членки на ОБСЕ за однесувањето во нивните меѓусебни односи, како и за односите внатре во земјите. Оттаму, со цел да се обезбеди активно и непосредно присуство во разрешувањето на настаната состојба во Македонија, Претседавачот со ОБСЕ, романскиот министер за надворешни работи, Мирчеа Џоана, одлучува да го именува амбасадорот Роберт Фровик, за негов личен претставник за ситуацијата во Република Македонија.⁴ Исто така, зголемена е Мисијата

⁴ Амбасадорот Роберт Фровик е и првиот именуван шеф на набљудувачката мисија на ОБСЕ во Република Македонија во октомври 1992 година.

Мандатот на Амбасадорот Роберт Фровик предвидувал овозможување поддршка и помош на претседавачот со ОБСЕ во управувањето со кризата во Република Македонија.

на ОБСЕ⁵, со задачи во граничното подрачје. Имено, Мисијата презема политички иницијативи со цел да го одржи дијалогот за кој што смета дека бил клучен за решавање на проблемите. На пример, во текот на првата четвртина од 2001 година, Мисијата го набљудува и кризниот регион. Тоа го прави во соработка и координација со останатите меѓународни организации, и тоа: Набљудувачката Мисија на Европска унија (ЕУНМ), Високиот комесеријат за бегалци при ОН (УНХЦР), како и членови на дипломатските мисии во Република Македонија. Исто така, Мисијата на ОБСЕ го иницира и поддржува развојот на меѓуетничкиот дијалог, за прашања кои ги предизвикале тензиите во земјата. Едно од таквите легитимни прашања на Албанците во Република Македонија се однесува на формирањето на универзитет во Тетово.

Во овој контекст значајно е да се забележи дека ОБСЕ од почетокот на конфликтот постојано го поддржува процесот на започнувањето на меѓуетничкиот дијалог во Република Македонија, пред се како политичко средство за решавање на прашањата на албанското малцинство во земјава, кои всушност се сметаат како основна причина за појава на тензиите. Во таа смисла и македонската страна побарала од меѓународната заедница да и помогне на Македонија на тој начин што ќе ги изолира и разоружа екстремните и терористичките групации на Косово од каде доаѓа главниот извор на нестабилност во регионот. Во рамките на тоа и Претседателот на Република Македонија и Владата ги поддржуваат политичките разговори во земјата за подобрувањето на квалитетот на животот на сите граѓани во државата, вклучувајќи ги тука и припадниците на албанското малцинство, кои секако треба да се одвиваат исклучиво на ниво на политичките партии во земјата во согласност и во рамките на предвидените законски решенија.

Оттука, можеби е разбирливо што ОБСЕ во текот на месец мај 2001 година ја интензивира улогата во изнаоѓање на начините за политички дијалог во државата со цел да се разрешат повеќе прашања кои директно се однесуваат на меѓуетничкиот живот во Република Македонија, односно, прашања кои се поврзани со албанското малцинство.

Роберт Фровик е американски дипломат и е еден од креаторите на Хелсиншката повелба, чии принципи станаа основа на европското однесување.

Мисијата е зголемена за осум членови меѓународен персонал за период од шест месеци.

⁵ На 11 мај 2001 година четири политички партии ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, и две албански политички партии ДПА и ПДП формираа широка коалициона влада во Република Македонија.

Во тој период евидентно е дека од една страна и ОБСЕ и претставниците на власта во Република Македонија прават напори со политички дијалог да се најде модус за решавање на повеќе прашања. Но, од друга страна, конфликтот добива на интензитет. Насилствата придонесуваат кон натамошно влошување на безбедносната состојба во Република Македонија. Затоа и се сугерира од страна на Мисијата на ОБСЕ, интензивен политички дијалог, како единствен начин за надминување на конфликтната ситуација. Токму во такви околности, Постојниот Совет на ОБСЕ, дава максимална поддршка на формирањето на широката владина коалиција, што треба да биде основа на националното единство и продолжување на реформските процеси во земјата.

Гледано низ призма на медијацијата на ОБСЕ во Република Македонија во периодот кога конфликтот ескалира, може да се идентификува дека:

Прво, состанокот на Постојаниот совет, одржан на 11 мај 2001 година произлегле неколку клучни политички одлуки за ситуацијата во Република Македонија;

Второ, е донесена одлука за осуда на терористичките активности од албанските екстремистички групи во северните делови од земјата со оценка дека тие содржат закана за стабилноста и безбедноста во земјата и пошироко во регионот. Исто така, тие се закана и за демократските процеси и меѓуетничките односи во Република Македонија.

Трето, поддршка е дадена од страна на претставниците на земјите-членки на ОБСЕ на македонската Влада да се справи со конфликтот во рамките на владеењето на правото;

Четврто, Постојаниот совет донесува одлука со која што ги повикува сите политички лидери во Република Македонија, но и од регионот да ги осудат терористичките активности и да ги изолираат оние кои ги практикуваат терористичките акти, а екстремистите да го прекинат насилството и да го предадат оружјето.

Петто, е охрабрена и поддржана одлуката за формирање на широка владина коалиција составена од поголемите политички партии⁶ (од позиција и опозиција), како главен предуслов за создавање на национално единство.

Шесто, ОБСЕ заедно со ЕУ и особено со НАТО, се цврсто решени да помогнат да прекинат непријателствата, бидејќи, политичкиот дијалог кој се води во државата може да даде резултат един-

⁶ OSCE Latest News Release, 25 may 2001.

ствено во услови на повторно враќање на стабилноста на земјата. Токму во такви околности, ОБСЕ беше јасен во намерата за повик за повлекување на вооружените албански екстремисти.

Седмо, ваквата одлука на ОБСЕ значеше поддршка на новата широка владина коалиција во Република Македонија и зад реформските процеси во земјата со посредство на интензивниот политички дијалог.

Осмо, од есенцијално значење за Република Македонија е и ставот на ОБСЕ дека вооружените групи на етнички Албанци кои се нарекуваат ОНА да немаат никаков легален статус и во тогашната ситуација не можат да бидат прифатени како партнери во политичкиот дијалог. Ваквото гледиште, значи, дека ОБСЕ како дел од меѓународната заедница, цврсто застанува во позицијата дека албанските етнички вооружени групи во никој случај не треба да имаат легален статус и да бидат политички субјект во политичкиот дијалог во Република Македонија.

Девејтто, ОБСЕ изразува строга осуда на насилството од страна на албанските екстремисти во Република Македонија, кои со насилни акти ги загрозуваат животите на цивилите. Затоа и се сугерира дека „*етничкиите албански екстремисти мораат да го положат оружјето, и целокуќнаата поддршка за нив мора да запре*“.⁷ Исто така, се отфрла военото решение на проблемите како најцелесходно и неприфатливо.

Десетто, со оглед на настаните во Република Македонија на 7 јуни 2001 година, Постојаниот совет на ОБСЕ донесува одлука⁸ со која по втор пат се зголемува бројот на Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија.

Врз основа на претходното може да се констатира дека ОБСЕ се определува да примени долготрајни мерки за решавање на ситуацијата во Република Македонија, и тоа гледано од аспект на постконфликтната рехабилитација на земјата, кои како долго трајни мерки потенцијално и суштински имаат и долготрајно дејство. Исто така, треба да се потенцира дека ОБСЕ не се обидува да изнајде само краткотрајни решенија за конфликтот во Република Македонија, туку долготрајни решенија, воопшто. Затоа, во основната листа на

⁷ PC.DEC/414, големината на Мисијата изнесувала 26 членови меѓународен персонал.

⁸ На 5 јули 2001 година во Република Македонија стапува во сила прекин на огнот. Со него се забрануваат оружените дејства на територијата на државата, но исто така, потписниците се обврзуваат да не го користат прекилот на огнот за заземање на нови територии и да не вршат нови разместувања и вкопувања, да го запрат градењето фортификациски објекти и канали, како и вооружувањето.

долготрајните инструменти за рехабилитација, ОБСЕ ги вклучува економските и социјалните мерки на меѓународните донатори. Исто така, значаен инструмент за рехабилитација е и изградбата на вистинска меѓуетничка рамнотежа како услов за зачувување на територијалниот интегритет на земјата. Потоа, спроведување на вистински избори и, секако, борбата против организираниот криминал и корупцијата.

Уште еден клучен момент за Македонија е и спремноста на ОБСЕ да учествува во имплементацијата на серија мерки за изградба на доверба, враќање на раселените лица и бегалци, учество во програмата за тренинг на мултиетничката полиција, помош при спроведување на пописот и изборите и процесот на децентрализацијата на државата. Понатаму, потенцијалните иницирачки состојби на ОБСЕ имаат клучно место во формулирањето на компромисното решение за конфликтот во Република Македонија. Имено, ОБСЕ апелира подеднакво до сите страни во конфликтот да прифатат компромисно решение за настанатите проблеми во земјата. Тоа значи, дека таквиот начин на решавање на проблемот подразбира заборавање, ставање на страна или откажување од нивните разлики и секако прифаќање на заедничко решение кое не ги задоволува потребите во целост на ниту една страна. Со тоа постои можност, за политичко и мирно решавање на проблемот, а за кое и меѓународната заедница дава политичка и практична помош. Затоа, политичкото решение дава реални шанси за одржување на мирот и безбедноста во Република Македонија, кои истовремено ќе го гарантираат територијалниот интегритет и суверенитет на државата.

Веднаш потоа стапува во сила Договорот за прекин на огнот.⁹ Имено, овој Договор претставува основен предуслов за продолжување на политичкиот процес за решавање на конфликтот во Република Македонија.

Исто така, во овој период во Република Македонија, додека е во сила Договорот за прекин на огнот, од исклучително значење е официјалното признавање од ОБСЕ на етничкото чистење на Македонците во тетовскиот регион од страна на албанските терористи.¹⁰ Како и тоа дека албанските вооружени групи егзекутираат етнички Албанци поради соработка со власта или за уништување на имотот и

⁹ ОБСЕ потврдува за пет етнички македонски села, кои албанските вооружени групи ги исчистиле, со тенденција ваквото однесување на етничко чистење да се прошири на целата тетовска област.

¹⁰ Види пошироко во Нова Македонија, 27 јули 2001 година, стр. 2, „ОБСЕ го потврди етничкото чистење на Македонците“.

други облици на насилни акти врз етнички Албанци кои се спротиставиле на насилното регрутирање на ОНА во тетовскиот крај.¹¹

Поради новонастанатата ситуација, ОБСЕ во тесна соработка со НАТО и ЕУ е подготвен да помогне во имплементацијата на мировниот договор во Република Македонија. Оттаму, Мисијата на ОБСЕ го набљудува дистрибуирањето на хуманитарната помош, учествува во преговарачките активности со месното албанско население и албанските терористи во врска за ослободување на блокадите, заради непречено поминување на конвојот со хуманитарната помош. Имено, со овие и други активности ОБСЕ уште еднаш ја потврдува определбата дека употребата на сила од кои било политички причини не е, ниту може да биде прифатлива. Оттаму, ОБСЕ не го прифаќа насилството како можност, опција која може да биде употребена во постигнувањето на политички цели без оглед на нивната важност или значење. Ваквите груби акти на насилство, смета ОБСЕ, се насочени против политичкиот договор кој треба да биде постигнат во Охрид, иако според процената на ОБСЕ, политички договор за актуелниот конфликт во Македонија може да биде постигнат.¹²

ОБСЕ го поздравиле потпишувањето на Охридскиот рамковен договор¹³ што претставува јасен сигнал дека Република Македонија го избра патот на Охридскиот мировен дух и дека ја избегнала граѓанската војна. Исто така, треба да се прецизира дека ОБСЕ ја истакнала спремноста да одговори позитивно на барањата од потписниците на Рамковниот договор во имплементирање на одредбите содржани во истиот.

3. Улогата на НАТО во решавањето на конфликтот во Република Македонија

НАТО одигра суштинска улога во создавање услови за воспоставување на мирот и стабилноста во Република Македонија. Имено, НАТО заедно со ЕУ, ОБСЕ и македонската страна даде свој при-

¹¹ За ова види пошироко: Марина Настеска, „ОБСЕ во Република Македонија, особено за време на безбедносната криза во 2001 година“, магистерска работа одбранета на Филозофскиот факултет во Скопје, стр. 188.

¹² На 13 август 2001 година во Охрид е потпишан Охридскиот рамковен договор со кој требаше да заврши конфликтот во Република Македонија.

¹³ На 14 јуни претседателот на Република Македонија Борис Трајковски го испрати барањето до Алијансата за нејзино воено ангажирање во процесот на разоружувањето на екстремистите.

донес кон преземање серија значајни комплементарни реформи и мерки на доверба со основна цел да се поддржат широките политички договори и да се воспостави мирот. Истовремено, поучени од стекнатите искуства со кризата во Југозападна Србија, меѓународната заедница во конфликтот во Република Македонија заедно со македонската страна се обиде да пронајде политичко решение, со цел да се избегне негова ескалација. Меѓутоа, за разлика од Босна и Херцеговина и Косово, Мисијата на меѓународната заедница во Република Македонија, главно беше од политичка природа, се работеше за држава-партнер и аспирант за полноправно членство во НАТО, држава која по никоја цена не можеше да отстапи од својот суверенитет. (Ружин 2003:78) Но притоа е значајно да се има предвид дека акцијата на НАТО можеше да се ефектуира единствено со целосна согласност на широката владина коалиција. Оценката беше дека мисијата на НАТО треба да биде ограничена според својот дострел, големина и времетраење. Исто така, парламентарните политички партии мораа да исполнат четири услови, и тоа:

Прво, усвојување на ошшии политички договор;

Второ, создавање легални и адекватни рамки за силиите на НАТО, кои би ја предводеле мировната операција врз кризниите подрачја на Република Македонија;

Трето, презентирање на план околу предавањето на оружјето (усвоен од сирана на Владата на Република Македонија и НАТО); и

Четврто, воспоставување ираен ирекин на огнои.

Додека, пак, од политички аспект, НАТО требаше да ги убеди албанските екстремисти да го предадат оружјето, и да останат на утврдената линија на разграничување.

Откако беа исполнети овие услови, по барање на претседателот на Република Македонија¹⁴ НАТО испрати војници за разоружување на екстремистите. Исто така, на барање на Република Македонија, за првпат во својата историја, НАТО имаше свој висок цивилен претставник директно инволвиран во справувањето на конфликтот и кризата.¹⁵ Додека, пак, ЕУ и САД ги испратија своите „олеснувачи“, Џемс Пердју и Франсоа Леотар, задолжени за рехармонизирање на меѓупартиските договори на клучните парламентарни поли-

¹⁴ James Pardew and Christopher Bennett. NATO; s evolving operations. NATO Review Spring 2006. 3.

¹⁵ Во операцијата „Суштинска жетва“ учествуваа околу 4.800 војници на мултинационалната бригада на НАТО. Мисијата во рок од 30 дена собра и уништи 3.875 парчиња оружје.

тички партии во Република Македонија. Раководењето со кризата на теренот му беше доверена на флексибилниот и прагматичен дипломат Питер Фејт. (Ружин 2003:79)

По потпишувањето на Охридскиот рамковен договор, во периодот на консолидација на стабилноста, во Република Македонија беа реализирани три сукцесивни операции на НАТО.

Имено, првата операција на НАТО („*Essential Harvest*“) „*Суштинска жетва*“, имаше за цел да се собере и уништи оружјето.¹⁶ Во вакви услови, УЧК се распушти а набргу следеше измената на Уставот на Република Македонија и амнестија на албанските екстремисти.

Втората операција на НАТО „*Килибарна лисица*“ („*Amber fox*“) беше во функција на заштита на 280-те цивилни набљудувачи на ЕУ и на ОБСЕ.¹⁷

Третата мисија, односно, операција на НАТО „*Сојузничка хармонија*“ („*Allied Harmoni*“) имаше слична функција, но со зајакната советодавна улога насочена кон целосно преземање на одговорноста за сопствената стабилност од страна на Република Македонија. Мандатот на оваа мисија завршува во април 2003 година заради преземање на командата од страна на ЕУ и промоцијата на Еврокорпусот во рамките на мисијата „*Конкордија*“. Со тоа се потврди дека ЕУ и НАТО имаа извонредна и конкретна соработка во Македонија, што од друга страна беше значајно во градењето на стратегиското партнерство меѓу двете организации.

Од овој аспект, особено е значајно да се нагласи дека мисиите на НАТО во Република Македонија беа исклучително ефикасни, а собраното оружје ги надмина очекувањата. Како за илустрација само мисијата „Суштинска жетва“ успеа да собере повеќе оружје во кризните региони. Покрај тоа мисиите на НАТО во Македонија покажаа дека се отвора една нова страница во модалитетите на нивното ангажирање. Менаџирањето на конфликтот кој се манифестира преку наизменичната политичко-воена димензија се покажа како многу ефикасен. Веќе нема ниту малку сомневање дека во иднина воените мисии ќе можат да бидат ангажирани во функција на изнаоѓање на политички решенија. Во случајот НАТО имаше изграден став да реагира флексибилно, со паралелна примена на политички притисок, и со употреба на сила за специфични мисии со ограничен мандат на траење. Воедно, заради поуспешно хармонизирање на стратегијата,

¹⁶ Во Мисијата „Килибарна лисица“ учествуваа 700 војници, а како лидер-нација се појави Германија.

НАТО одржуваше перманентен контакт, како со македонската страна така и со екстремистите. (Ружин 2003:81)

Всушност, таа тенденција се воочува во услови на сериозна безбедносна дестабилизација предизвикана од вооружените конфликти во регионот, операционалната превенција во форма на превентивно распоредување ги оствари ефектите во одвркањето на хоризонталното прелевање на конфликтите кон Македонија додека таа улога во кризата од 2001 година ја одигра превентивната дипломатија, а потоа и распоредувањето на силите на НАТО и на ЕУ. Од друга страна, структурната (долгорочна) превенција остана отворено прашање и за Македонија и за регионот. Тоа пошироко може да се дефинира во инструментите на Пактот за стабилност, Процесот за стабилизација и асоцијација, Договорот за стабилизација и асоцијација и КАРДС програма (претходно ФАРЕ). Мисиите, „Конкордија“ и „Проксима“ реализирани од страна на ЕУ претставуваат дел од брзиот и оперативен одговор на ЕУ на кризата во Македонија. Во овој контекст, Солунската агенда за Западниот Балкан уште повеќе ги операционализира мерките и инструментите за превенција преку:

- *зајакнајќиот процес на стабилизација и асоцијација;*
- *зајакнајќиот политички дијалог во сферата на Заедничката надворешна и безбедносна политика;*
- *парламентарната соработка;*
- *евројскојто партнерство;*
- *борбата против организираниот криминал;*
- *соработката во областа на правда и внатрешните работи;*
- *промовирање на реконструкцијата преку образование, социјален развој и културата;*
- *регионалната соработка итн.*

Но, она што меѓународната заедница го препознава како формула за превенција во Македонија, се и решенијата од Охридскиот рамковен договор. Неговата имплементација треба да го закочи процесот на ескалација и да елиминира дел од проблемите кои предизвикаа нестабилност и криза. Од друга страна овој процес треба да се поддржи со комплексна национална стратегија за превенција на конфликти која треба да ги избалансира краткорочните и долгорочните мерки за превенција и да ги вгради принципите на почитување на меѓународното право, човековите и малцинските права, развојот и градењето на демократските институции. (Георгиева 2005:3)

Оттука, може да се констатира дека конфликтот и менаџирањето на конфликтот не ја демонстрираше фригилноста на Македо-

нија, туку напротив, националниот капацитет на македонската мултиетничка демократија се дел од вредностите на евроатлантската заедница, тогаш Република Македонија јасно докажа дека е дел од таа заедница на вредности. Уште повеќе, успехот на Македонија во 2001 година е успех и на НАТО (а јас би додала подеднакво и на ЕУ и на ОБСЕ) и неговата политичка инволвираност на Балканот. (Димитров 2006:61)

(Рецензент: *проф. д-р Трајан Гоцевски*)

ЛИТЕРАТУРА

- Димитров, Никола, 2006: Македонија и НАТО: Еволутивно партнерство, Форум аналитика, Скопје.
- Георгиева, Лидија, 2004: Од идеја кон култура за превенција на конфликти во Македонија, Превенција на конфликти, Фондација Фридрих Еберт – канцеларија, Скопје.
- OSCE, Latest News Release, 4, 25 May 2001.
- 4.James, Pardew, Bennet, Christoher, 2006: NATO evolving operations, NATO, Review Spring.
- Латифи, Ветон, 2004: Улогата на превенцијата во постконфликтното градење на мирот и меѓународната инволвираност, Превенција на конфликти, Фондација Фридрих Еберт – канцеларија, Скопје.
- Митревска, Марина, 2005: Кризен менаџмент, Македонска ризница, Куманово.
- Митревска, Марина, 2004: Градење на мирот и човековата безбедност во постконфликтна Македонија, Превенција на конфликти, Фондација Фридрих Еберт – канцеларија, Скопје.
- Настеска, Марина, 2005: ОБСЕ во Република Македонија, особено за време на безбедносната криза во 2001 година, Филозофски факултет, Скопје.
- PC.DEC/414
- Ружин, Нано, 2005: НАТО пред новите предизвици и перспективите на Република Македонија, Фондација Фридрих Еберт – канцеларија, Скопје.
- Ружин, Нано, 2003: Во очекување на балканскиот „BIG MAC“, Македонија во НАТО, Министерство за одбрана на Република Македонија, Скопје.
- Ванковска, Билјана, 2003: Тековни перспективи врз состојбите во Македонија, Фондација отворено општество – Македонија.

Marina MITREVSKA

**ROLE OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY
IN RESOLVING THE CONFLICT IN THE
REPUBLIC OF MACEDONIA****SAMMARY**

During the conflict in the Republic of Macedonia, it was becoming more and more evident that the spiral of conflict is out of control of the Macedonian security forces. In other words, the scope and the intensity of the conflict were announcing that the conflict could easily bring the Republic of Macedonia on the edge of civil war with big consequences for the country and destabilization of the wider region. In those conditions, had to be found fast solution between conflict, civil war and auto destruction on one side, or compromised peace on the other side. That is why, Macedonian government asked for international help and also insisted that the so called third party have transformational role in the conflict. Or, said differently, the third party i.e. international community had active side in the conflict and therefore changed its original matrix and dynamics.

The way in which the European Union reacted to the conflict in the Republic of Macedonia was a test for the developing of new institutional framework of the Foreign Security and Defence Policy and the political credibility of the European Union on the international scene.

Furthermore, the role of the OSCE in the conflict in the Republic of Macedonia is seen through the activities undertaken by the Organization in direction to managing the conflict and its ending. Namely, NATO together with the EU, OSCE and the Macedonian side gave their contribution towards undertaking a series of significant complementary reforms and measures of confidence with primary aim to support wider political agreements and establish peace.

Keywords: CONFLICT, NATO, EU, OBSE.